

Enes Halilović

ČUDNA KNJIGA

NOVČIĆ

Taj trgovac se vratio kući. Žena nije htjela da otvori. Odmah mu je bilo jasno. Nogom je razvalio bravu ulaznih vrata i zatekao švalera. Trgovac je uzeo pištolj iz vitrine i posmatrao preplašenog švalera. *Nemoj mi uzeti dušu!*, molio je švaler. Trgovac ga je samo gledao. I ćutao. Žena je drhtala u uglu sobe. Švaler je pomislio da će ga trgovac, golog, izbaciti na ulicu. *Nemoj mi uzeti obraz*, molio je švaler. Trgovac je rekao: *Moraš mi ostaviti jedan dinar*. Švaler je iz novčanika izvadio jedan dinar. *Spusti na sto*, rekao je trgovac. Švaler je spustio novčić na sto. *Za ovaj dinar ne može ništa da se kupi osim moja žena*, rekao je trgovac i dao znak švaleru da izađe iz kuće... Trgovac je odmah popravio bravu ulaznih vrata, a ženi nije rekao ni ružnu riječ. Ali je svakoga dana, uoči ručka i uoči večere, okretao onaj dinar, udarao njime o sto, čistio ga maramicom, zagledao... Sinovi pitali trgovca, zašto se stalno igra tim metalnim dinarom. *Ovo sam ja zaradio*, govorio je trgovac, tajanstveno. I igrao se, danima se igrao, okretao taj dinar, vrtio ga po stolu. Žena je ispila otrov. I legla u grob. Nedugo zatim, na ulici, trgovac je sreo njenog švalera i vratio mu onaj dinar.

VITEŠTVO

Nastavnik muzičkog, u osnovnoj školi, Remko, lagao je koliko je jezik mogao da mu skače po ustima. Na svakom času je lagao. Lagao je da u garaži ima parkiran ferari koji ne vozi po našem gradu da ne bi izazivao pažnju lopova. Lagao je da se u Minhenu naslonio na zid zgrade koja se pomjerala *jer to je bila zgrada na točkiće*. Ali dobar je bio. Remko je jedini nastavnik koji je tražio da đaci svakodnevno uče muzičku kulturu. Iako nikad nisam volio muziku, draga mi bijaše istorija muzike. Kompozitori, opere, simfonije... morali smo znati sve. I više od toga. Pamtim kad je Remko govorio o Pjetru Maskanjiju i njegovoj operi *Kavaljerija rustikana*... Alfio ubija Tirudua. Nama je Remko rekao čak i ovo: *Prilikom jednog izvođenja ove opere, neki pjevač zaista je ubio drugog pjevača tako da je publika mislila da je riječ o vjernoj glumi, ali bila je to smrt*. Više od dvadeset godina nosio sam taj *događaj, tu čudnu smrt na sceni*. Ah, književna moja glava, pade mi na um da to, u drami, povežem sa Jasonom koji u starosti gine ispod broda Argo. Imao sam u glavi repliku:

*Tu gdje si stekao slavu
treba da ostaviš glavu.*

GLASOVI

Otišao sam u školu i pitao Remka u kojoj knjizi da nađem ime operskog pjevača koji je izgubio život na sceni. On je ćutao. Bio sam siguran da nikad nije lagao o istoriji muzike. Obećao je da će potražiti tu knjigu. Sreo sam ga poslije nekog vremena, ali se pravdao da nije pronašao knjigu u kojoj je doznao za pogibiju. Tada sam se zainatio da otkrijem da li je i to slagao. Pozvao sam književnicu Mariju Knežević čiji su roditelji muzičari. Oni nisu znali. Uputili su me na violinistu Stefana Milenkovića. On takođe nije znao za stvarnu pogibiju u *Kavaljeriji rustikani*. Ali je znao kome da piše... no, čak ni prijatelj Stefana Milenkovića, čuveni italijanski tenor Andrea Boćeli nije znao za taj podatak koji ga je zaintrigirao pa se raspitivao kod nekih istoričara opere u Italiji... Boćeli mi je poslao pismo u kojem kaže da je opera *Kavaljerija rustikana*, od premijere 17. maja 1890. pa do smrti Pjetra Maskanijija 1945, izvedena više od četrnaest hiljada puta i *ko može znati šta se sve dešavalo...* Nedugo zatim, na ulici sam sreo nastavnika Remka, i rekoh mu koga sam sve pitao, i rekoh mu da niko ne zna detalje o čudnoj smrti na sceni, tokom izvođenja opere. Nastavnik Remko, nagnuo se prema meni, i očinski mi rekao: *Nemoj se opterećivati tim stvarima. Muzika je čista laž.*

VIZITA

Jednom direktoru škole rekli su da pripazi na ženu, jer se profesor Đugum *vrzma oko nje*. Direktor nije vjerovao, ali je morao provjeriti. Rekao je ženi kako ide na put, pa se popeo na tavan. Sakrio se. Imao je batinu pri sebi. Čekao je. Žena je dovela profesora Đuguma. Direktor je sišao. Batinom je jurio ženu i profesora Đuguma. Gole ih je najurio iz jedne varoši. Direktor je ostao dvogodišnji sin. I direktor nije dozvolio da majka ikada viđa sina. Profesor Đugum i direktorova žena su došli. Doselili. Direktorova žena je postala žena profesora Đuguma koji se ovdje zaposlio. Meni je predavao. Duhovit je bio. Može se reći da je među đacima bio omiljen, jer je svaku lekciju navodio prema seksu. U učionici je bio TV i video- rekorder. Profesor Đugum je dozvoljavao da đaci puštaju porno-filmove na času, ali sa utišanim tonom. TV aparat bio je iza njegovih leđa, i on je uživao da gleda cure kako gledaju scene iza njegovih leđa. Osim ženama, bio je opterećen i ženkama. Skupljao je fotose na kojima su konji uzjahali kobile, žapci žabe, tigrovi tigrice, zečevi zečice itd. Žena mu rodila dvoje zlatne djece. Ali, pod stare dane, žena mu se razboli od opake boljke. Profesor Đugum povede ženu u Beograd. Hirurg koji je operisao ženu profesora Đuguma bio je njen sin iz prvog braka. On majku, po imenu i novom prezimenu, nije poznao. Operaciju je obavio perfektno. Izvadio majčinu matericu, onu matericu u kojoj je boravio prije rođenja. Nekoliko dana nakon operacije, na viziti, žena profesora Đuguma htjela je zatražiti sinu oprost. *Doktore, ja sam tvoja majka...* Hirurg se nije začudio: *Da, sigurno; mali sam bio kad je otac proklinjao – dabogda, sine, majku nožem razrezao.* Ovaj kratak dijalog može se smatrati završetkom njihove priče. I ove priče.

RASTANAK

Zvali su ga Cako. Predavao biologiju. Već na prvom času, u petom razredu, rekao nam je kako neće praviti problem oko odlaska u WC. *Svi koji budu tražili da idu u WC mogu otići. Ja ne želim da trpite. Stalno od kolega tražim da đacima izlaze u susret kad se radi o odlasku u WC, ali oni neće ni da čuju*, rekao nam je nastavnik Cako. I zaista, da smo umirali na drugim časovima, ne bi nam dozvolili da odemo do WC-a, a kod Caka se odlazak u WC pretvorio u obavezu. Na svakom času, sve više đaka tražilo je da ode do WC-a i sam Cako je govorio, kako svaki čovjek, pa i đak, ima fiziološke potrebe. *Mogu li ja u WC? Mogu li ja u WC?* Nikada Cako nije odbio nijednog đaka kada se radi o odlasku u WC. Najednom, da ne bi stalno zapitkivali, Cako se dosjetio da početkom časa kaže kojim redom treba da idemo u WC. Sjećam se, čim bi ušao u učionicu, odredio bi: *Prvo ideš ti, pa ti, pa onda ti...* Tako se svaki čas biologije svodio na isto. Već u prvom minutu jedan đak bi otišao do WC-a, i čim bi se vratio u učionicu, odlazio bi neko drugi. Možda je neko i mokrio u WC ili je samo popio malo vode ili bi samo ušao i izašao iz WC-a, ali to smo svi revnosno obavljali. Neki su nosili flomaster i pisali na zidovima WC-a, ali se tako umnožio broj potpisa da nije ostalo prostora za pisanje. Ne sjećam se da je Cako ikad držao predavanja o nečemu, ali mi se čini da je, jednom, pominjao urin, fiziološke potrebe, vodu... nešto na tu temu. Čas bi počeo odlascima u WC i tako bi se završio, a ako bi se i posljednji đak vratio iz WC-a, ciklus bi krenuo iznova, od onog prvog koji je otišao u WC. Cako je gotovo svima davao petice, mada nikoga ništa nije pitao. Kao pohvalu za nekog đaka isticao je to što se nije dugo zadržavao u WC-u. I, kad sam završio osnovnu školu, pitao bih ponekog od mlađih đaka, da li se, sa Cakovog časa, još uvijek ide u WC, a svi su sa zadovoljstvom govorili kako je to jedini čas gdje đaci uživaju, jer se sve svodi na izlaske i ulaske. Cako je imao i aferu koja je zataškana. Fotografisao je grudi nekoj učenici osmog razreda i poslao fotos danskom magazinu. Nije joj platio ono što je obećao, pa se požalila direktoru, a ovaj je Caku predložio – bolje da sam ode u penziju nego da ide na sud, jer je učenicu fotografisao u školskom WC-u. Cako je nevoljno prihvatio da ide u penziju, direktor je učenici ponudio petice u zamjenu za ćutanje, a kolege su Caku priredile oproštajnu večeru u školskoj zbornici. Cako se napio te večeri, i oprostio od kolega. Prije no što je izišao iz škole, svratio je u WC i isprovraćao se, što su čistačice protumačile kao dirljiv čin teškog rastanka.

DVA ČUĐENJA

Komšija Cogi. Električar. Rano ostao udovac. Miran. Tih. Sve nas je iznenadio. A naročito komšinicu Cicu i njenog vazda pripitog muža. I njihovu kćer. I ko bi rekao da je Cogi gajio takvu strast prema Cici, sredovečnoj ženi koja se, ni licem ni grudima, nije izdvajala od drugih žena u njenoj dobi. Ali, čin koji je pripremao komšija Cogi tek nam je otkrio, da je sve to, godinama, pripremao... Kakva je žarulja bila u njemu! Možda i ostala, do danas. Cogi je godinama posmatrao komšinicu, drugovao s njenim mužem, donosio mu svakakve rakije... često su cugali pred kućom. Cogi je znao da ljeti Cica i njen muž ne zaključavaju kuću. Znao je i raspored soba u njihovoj kući, naravno, jer je često ulazio; znao je čak i da umiljata Cicina kći ima svoju sobu, kao i da Cica spava sama na jednom kauču, a njen muž

na drugom. Ko zna koliko je vremena Cogiju trebalo da prikupi sve te informacije, i da krene u napad. Jedne večeri... pred ulaznim vratima Cicine kuće isključio je sklopku kako bi se zaštitio od svjetla u kući. Sačekao je nekoliko minuta i ušao. Vrata su, naravno, bila otključana. Ništa Cogi nije ukrao nego je odmah ušao u sobu gdje Cica spava sa mužem koga je on, prethodnog dana, dobro napio... Uvukao se Cogi u Cicin krevet, privukao se s boka, spustio njene gaćice i stavio stvar u komšinicu... krenulo je to nekoliko sekundi; muž je, pijan, spavao, ali se Cica, iako bunovna, odmah začudila što je u nju ušlo nešto mnogo veće i tvrđe od onog što je obično ulazilo... Tada je shvatila! Tada je vrisnula! Probudio se njen muž, a Cogi istrča iz sobe, pa iz kuće... Supružnici nisu mogli ni svjetlo da uključe, ali su krenuli za uljezom... Prepoznali su komšiju Cogija kad je izjurio kroz kapiju, a on je, već sutradan, u policiji priznao svoj dugogodišnji plan – sve ove detalje koje pričam. Dobio je dvije godine zatvora za pokušaj silovanja iako je na sudu tvrdio da zaista nije silom ušao u komšinicu Cicu nego lukavstvom. Cogi je nedavno izašao iz zatvora, ali Cicin muž, koji se kleo da će ga ubiti, već je u grobu. Umro. A kćer otišla na studije, u Novi Sad. Komšinicu predlažu Cici – *ako te toliko volio, i na robiju otišao zbog tebe, pa uzmite se sada, živite zajedno*. A Cica se čudi: *Ju, šta vam pada na pamet?*

ARHITEKTONSKO ČUDO

Dunji i Saši

Naša komšinicu, Raza, godinama živjela u Parizu. Dolazila bi svakog ljeta, sa novim mužem i novim kolima. Jednom mi je, na ulici, dala limenku švepsa. Bilo je to prvi put da vidim limenku. Bio sam možda u drugom razredu osnovne škole. Tako, svakog ljeta, Raza bi dolazila. Nova kola, novi muž... komšiluk je prekorjevao Razu zbog muževa, jer često ide iz ruke u ruku, ali su joj zavidjeli na kolima. Pamtim, bilo je to 1986. godine, kad je, na Svjetskom prvenstvu u Meksiku, Argentina igrala protiv Engleske. Tek je utakmica počela, majka je u ruci držala ukrštene riječi, otac je bio na službenom putovanju... Zvono. Bila je to Raza. Ušla u našu kuću. Majka se obradovala. *Nemojte zaključavati vrata, sad će ući moj muž*, rekla je Raza. Majka je stavila džezvu na ringlu.... zakuhala je tri kafe... i pojavio se i Razin muž. Francuz. Nosio je stakleni model Ajfelove kule. Ja sam se obradovao, majka se ozarila... Ta staklena kula bila je ispunjena nekim parfemom. Majka je sa Razom pričala u trpezariji, a ja i Francuz smo u dnevnoj sobi gledali utakmicu. I Francuz i ja navijali smo za Argentinu. A ja sam pogledivao i u staklenu Ajfelovu kulu. To arhitektonsko čudo sada je krasilo našu kuću. Majka, očigledno dirnuta poklonom, ispržila je pomfrit i šnicle... *Nemoj ništa da spremaš*, govorila je Raza, ali majka je rekla da je gost prvi put u kući, i tako treba. Tokom poluvremena započeli smo večeru. Majka je govorila: *Polako jedite, niko nas ne goni*. Argentina je slavila. Maradona je prvi gol dao rukom, a prije drugog gola predriblao je nekoliko engleskih fudbalera. *Dva gola – dva čuda*, rekao je spiker. Oko ponoći, Raza i njen Francuz su otišli... Majka i ja smo gledali staklenu Ajfelovu kulu. Odlučili smo da pustimo miris iz kule tek kada se otac vrati sa službenog putovanja. Ujutru, izašao sam na ulicu i igrao fudbal sa drugarima. Maštao sam da i ja jednog dana nosim dres sa brojem deset, kao Maradona.

Oko podneva, ušao sam u kuću. Pošto je školski raspust tek počeo, krenuo sam da vodim dnevnik ljetnih događaja – stavio sam na papir kratku bilješku o tome kako je Francuz do-
lazio u našu kuću i donio nam na poklon staklenu Ajfelovu kulu, dugačku oko pola metra,
i to sa parfemom u sebi. Kad je otac došao kući, čim je ušao u dnevnu sobu, zapazio je
stakleni poklon. Rekli smo ko je dolazio. *Spremila sam gostima pomfrit i šnicle, eto, prvi put
nam čovjek iz inostranstva ulazi u kuću, a donijeli ovakav poklon...* govorila je majka dok smo
ručali. *E, neka si ih ugodila, stvarno, nikad nismo ni vidjeli ovakvo čudo,* rekao je otac. U toku
ručka – zvono. Otrčao sam do ulaznih vrata. To je bila komšinica Raza. *Dušo, pozovi mamu,*
reče mi Raza. Mama, zove te Raza... Majka se povratila, uzela staklenu Ajfelovu kulu. I dala
je Razi. Umjesto staklene Ajfelove kule, držala je u ruci čokoladu. Uzdahnula je majka.

Šta je?, upita otac. Majci je trebalo pola minuta da dođe do daha.

E, tako ti je kad imaš posla sa fukarama, rekla je majka. *Kaže, njen muž sinoć nije razumio...
ona je planirala da donese čokoladu Enesu, ali je muž, greškom, donio staklenu Ajfelovu kulu
koju je planirala da ponese nekim rođacima... pa je sad donijela čokoladu za Enesa, a traži mi
Ajfelovu kulu... da ponese tim rođacima.*

Nije trebalo ni čokoladu da uzmeš!, reče otac.

A šta ću, ne mogu da se mizerišem sa fukarom!, reče majka.

Fukaru ni Pariz ne može da nauči redu, zaključio otac.

Nismo mogli da ručamo, jer smo se čudili. I danas se tome čudimo.

DRŽAVNI TREZOR

Među mnogim mojim tetkama i tetka Bisera. Finansijski ekspert. Nosila je velike torbe
i šešir. Uvijek šešir. I uvijek šešir u kompletu sa haljinom. Nakon 5. oktobra, ministar finan-
sija imenovao je moju tetku Biseru za direktorku državnog trezora. Tetka je ušla u službene
prostorije. Prvog dana, obišla je sve kancelarije i pozdravila zaposlene. Drugog dana, dala
je izjavu za medije. Trećeg dana, krenula je u reforme. Četvrtog dana, tetka je ušla u trezor,
gdje se čuva državni novac. Pored novca, pored sefova, pored ključeva, tetka je pronašla i
kesu punu kondoma. Tetka, koja se nije udavala, začudila se ovom pronalasku. Pitala je
zaposlene zašto se toliki kondomi nalaze u trezoru. Svi su samo uginjali ramenima, ali je
neko, ipak, diskretno objasnio mojoj tetki kako se vrši blud – tu, u hladovini državnog tre-
zora, gdje vlada diskrecija i gdje niko ne plaća dnevni odmor kao u hotelu. Bilo je mnogo
parova koji su pravili pauze, ulazili u trezor, obavljali to što su obavljali, i nastavljali da rade.
Čak je postojao nepisani raspored, kada koji par ulazi da se relaksira od teškog ekonomskog
posla. Zaposleni su ga, u šali, zvali raspored časova. A godinama je neko, bilo ko među njima,
donosio punu kesu kondoma kojima su svi mogli da se posluže. Nakon što je izbacila kon-
dome i uspostavila kontrolu trezora, tetka je ubrzo sklonjena sa funkcije. Bez ikakvog zva-
ničnog obrazloženja. Ni mjesec dana nije prošlo od njenog postavljenja, a već je bila bivša
direktorka. Delegacije su svakog dana išle ministru finansija i žalile se na moju tetku. Nisu
mogli da je optuže za krađu, jer nije imala vremena bilo šta da ukrade. Nisu mogli da je
optuže za nestručnost, jer je bila stručnija od svih zaposlenih. Ali, rekli su ministru finansi-
ja kako je moja tetka poremetila međunacionalne odnose u kolektivu. Iako nisu bili u pravu,

na neki način, bili su u pravu. Jer tada, u doba ratova, nije bilo mješovitih brakova – seks između dva naroda mogao se odvijati samo na tajnom mjestu kakav je državni trezor. Tetka je htjela da služi državi, ali država je izbacila moju tetku. Ona kesa kondoma vraćena je u trezor. I danas je tamo.

AMBALAŽA

Radetu i Zlatku

Nakon četvrtog razreda gimnazije, majka me je poslala u Bijelo Polje da pomažem u radnji naših rođaka i tako zaradim neku paru za studije. Radio jesam i zaradio, a platili su mi mnogo više, a još više sam pojeo – protutnjao sam kroz tu prodavnicu kao gladna godina. Rođaci su ubrzo na radnju stavili katanac... Među mnogim mušterijama, jedan čudan. Zvao se Lolo. Nejasan čovjek, imućan. Ali, ako je kupio čokoladu, napolitanke, keks, kafu... tražio je da uklonimo ambalažu i da mu sve to damo u ruke. Čak bi donosio flašu i mi bismo mlijeko iz tetrapaka sipali u njegovu flašu. Tražio je i da mjerimo banane bez kore. Sve smo radili kako je tražio, a on je dobro plaćao i ostavljao bakšiš. I svaki put bi rekao: *Mrzim ambalažu! Mrzim ambalažu!* Te riječi odzvanjale su u meni godinama. A jednog jutra, nedavno, na crnogorskoj televiziji gledao sam emisiju o Lolu. Odlikovan od strane Ministarstva zdravlja. Lolo je, to nisam znao, dobrovoljni davalac kože.

DVA POMAGAČA

Izgubio je majku prije no što je izgovorio riječ mama. Pa ipak, Samko je u prvim godinama bio dječak veseo i rumen. Radoznao. Čuvao je kravu koju su od malih nogu muzli on i njegov brat, a otac im je bio putar, čistio odrone; nosio je lopatu i flašu. Jednog dana, Samko je čuvao kravu. Zaigrao se i izgubio kravu. Kad je došao kući, otac mu je naredio da se vrati u brda i u šume. Prvo kravu da nađe, pa onda kući da se vrati. Pala je tama, Samko je otišao u šumu, dozivao, tražio... Imao je tada možda devet ili deset godina. Svu noć je tražio. Ko zna šta se dešavalo te noći. Nije mu pamet ostala u šumama, nego u tami te noći. Kad se tama diže, pamet mu odnese. Samko je, otada, jedan od čudnih ljudi, usamljenih, dalekih, a poznat svim sugrađanima... Iako mu je otac davno otišao pod kamion, Samko i dalje luta. I dalje traži kravu. On nikom zalogaj ne ište, ni čašu vode. On skuplja upaljače, lustere, šibice, svijeće, automobilske farove, fenjere, sijalice, lampe sa bicikala... Kad ljudi čiste kuće i podrume, odvoje za Samka stare lustere ili lampe, tako uklone nepotrebne stvari, a Samko se obraduje, odnose to svojoj kući. I sve to čuva. Kad prolazi pored kafića, ljudi mu poklanjaju upaljače. Njegov dom je magacin proizvodnje svjetlosti. Sobe, hodnici, garaža, dvorište, sve to je krcato drangulijama. Ovo nije priča o njemu. Ovo je priča o njegovom bratu. Dvadeset godina je živio pored Samka, gušio se u tom kršu i lomu. Danas je odlučio da ode. U tome su mu pomogli gravitacija i jedan most.

CEDULJICA

Uoči napada Austrougarske na Srbiju, Ariton Popović, ugledni građanin Vranja, dobio zadatak da sačini spisak od sto muškaraca koji će braniti državu od države. Ariton Popović se kolebao, lomio se, ali olakša sebi tako što je na spisak, pod brojem jedan, stavio sina, pa za njim devedeset devet ostalih. Već drugog dana rata, pogibe sin Aritona Popovića iza kog ostade troje siročadi i trudna žena. Ariton Popović nikada ništa nije govorio o pogibiji svog sina. Sto godina nakon tog rata imao sam književno veče u Vranju. Spavao sam u kući svog prijatelja koji je čukununuk Aritona Popovića. On mi je pokazao porodičnu uspomenu, stari sako koji je nekad nosio Ariton Popović. Kasnije, kada sam zaspao, sanjao sam: otvaram ormar, vidim stari sako Aritona Popovića. Stavljam ruku u džep. Nešto šuška. Mislio sam da je to stara novčanica. Nije. Izvukao sam ceduljicu na kojoj piše: *Čudno je to što svaka država traži životom da joj platiš, a smrt uzima kao baksiš.* Kad se probudih, poželio sam da otvorim ormar i zavučem ruku u džep tog sakoa, da utvrdim – je li ta ceduljica zaista u džepu. Ipak, nisam imao hrabrosti da preturam po tuđem ormaru i tuđem sakou. I sad me kopka – ova rečenica sa ceduljice, da li pripada meni ili Aritonu Popoviću?

URSULA

Profesor je nasmijan dolazio u školu, a mračan odlazio kući. Davno se odao piću. *Ja sam se doselio ovamo kao perspektivan profesor i udao se*, govorio nam je profesor na času, a u pauzi između časova govorio je da u sistemu prirodnih brojeva postoji praznina među brojevima, i pokazivao crne zube. *Igramo se brojevima, a mi smo njihove igračke*, govorio je pijani profesor. Duga brada, izlizane teksas pantalone, cigareta među prstima. Bio je jedan od rijetkih ljudi koji izazivaju sažaljenje, a ne traže ga. Njegova kći bila je važna faca u školi, i u gradu; vukla se sa slikarima, mnogo starijim. Potpisivala se flomasterom po školskim zidovima. Imala je dugu crnu kosu, minđuše u nosu i u kopcima, nosila je kožne farmerke, tetovirala je prstenje na prstima; imala je oči koje se nisu sretale s očima nas, nevažnih učenika. Zvala se Ursula. Otkud to ime među nama?, pitao sam se, tada. *Ti se mnogo prsiš, mora da si jak?*, pitao me profesor. *Jesam*, rekoh. *Idi u tu i tu prodavnicu, kupio sam televizor za svoju Ursulu... donesi mi to u stan*, rekao je profesor. Naravno. *Poslušaj me i imaš ocjenu manje*, šalio se. Nakon časova, otišao sam u prodavnicu, uzeo televizor i odnio ga profesoru. Lako je bilo nositi ga na ulici, ali teško bijaše iznijeti ga na četvrti sprat. Nadao sam se da ću sresti mračnu i zagonetnu Ursulu. Priznajem, želio sam je. Čelom sam pozvonio. Vrata je otvorila Ursula. *Zdravo*, rekao sam, ali ništa mi nije rekla, samo se udaljila od ulaznih vrata. Stajao sam. Ruke su mi utrnule. Profesor je došao i prihvatio televizor. *Ulazi!*, naredio mi je. *Ne mogu, profesore, moram kući. Ulazi, razbojniče! Samo da ostavim televizor u Ursulinu sobu. Ulazi!*, naredio je opet. Hodnik je bio mračan... U dnevnoj sobi, profesorova žena i njene tri drugarice, razgovarale su, uz kafu i cigarete, a profesor i ja sjedili smo u trpezariji. Njihov razgovor je dopirao do nas; pričale su i pričale, o cipelama, o ženama, o zaostalaj sredini koja ne shvata *da pametne žene u ovim uslovima ne mogu da se ostvare*. Profesor je zapazio

da sam umoran. *Dragi moj Haliloviću, teško je popeti se na četvrti sprat, ali lako je sići, za tren se može sići na ulicu,* govorio mi je pijani profesor dok smo gledali tenis. Finale *Rolan Garosa*: Muster – Čeng. Ursula je ispred mene sputila sok. *Hvala,* rekao sam, ali ona ništa nije rekla. *Ti znaš moju Ursulu?* pitao je profesor. On je, naravno, znao da je njegova kćer veoma poznata. *Znam je,* rekoh. Ali tada sam pokušao da budem zanimljiv, a uvijek kada sam pokušao da budem zanimljiv bivao sam blesav. *Da li ste kćeri dali ime po selu Ursule?* To je posljednje što je trebalo da kažem. Pomenuti u istoj rečenici Ursulu i neko selo, pa to je bilo strašno. Ursula je pogledala u svog oca, a on je ugnuo ramenima, kao da se izvinjava što me je uveo u kuću. *Ursula je dobila ime po glumici, raspitaj se malo,* reče pijani profesor. Počeo sam da objašnjavam, možda ste porijekom iz sela Ursule, pa sam pomislio, dali ste kćeri ime po tom selu... ali, što sam više objašnjavao, tonuo sam, dublje, u živo blato; ispadoh neotesan. Profesorova žena je i dalje pričala sa gošćama. Ursula se opet pojavila i rekla: *Ćao.* Shvatio sam da odlazi iz stana. I ja sam rekao *ćao,* ali, kad je profesor rekao *ćao,* shvatio sam da se nije obratila meni. Opet sam ispaio budala. Poslije desetak minuta rekao sam profesoru da moram ići. Profesor je ustao da me otprati. *Mnogo ti hvala, eto, učinio si mi,* rekao je profesor, a ja sam imao utisak kao da ga ostavljam u zatvorskoj ćeliji. *Enese, i da ti kažem nešto,* prešao je preko praga i primakao mi se – bazdila je rakija iz njegovih usta – *ali dobro upamti, one žene, što si ih ovdje vidio, da znaš, to su kurve!* Napravih se kao da ne čujem. Ali on je nastavio: *Moju ženu gura jedan inspektor! A onu njenu drugaricu pola pošte! Ma tu je sve... bokseri, šoferi...* Ali sutradan, u školi, prišao mi je na hodniku, vrlo ozbiljan. Očekivao sam da je zaboravio šta mi je juče rekao, ili će me moliti da to ne pričam učenicima. *Jesi li upamtio? One žene u mojoj kući... upamti šta sam ti rekao!* I tada je bio pijan. A Ursula? Kad god bi me srela, nije htjela da se pozdravi. Upisala je slikarstvo. To za nju i nije bilo teško. Imala je dobre veze među slikarima kojima je pozirala gola. Vodili su je u Grčku, tetovirali njena leđa. I ispod leđa. Ispite prve godine olizala je iz cuga. Na drugoj godini studija, u zgradu Akademije, uvela je ofarbanu kozu. Profesori su rekli da je to vrhunski performans. Predviđali su joj međunarodnu karijeru. Moj profesor matematike, Ursulin otac, nije dočekao da čuje vijest o kozi i performansu. Sišao je sa četvrtog sprata na ulicu, za tren.

UDARCI

Pamtite li vi moju tetku, Mariju, Ruskinju? Može biti da ste je sretali? Ili ste čuo o njoj? Bila je partizanka u ratu. Borila se. Upoznala mog rođaka. Zvao se Hako. Prodavac. Zavoleli se. Marija ostala među nama. I njena sestra došla je ovamo. I udala se. Nama, najmlađima, Marija je pričala ruske bajke. Nakon puške, uzela je iglu i konac. Postala čuvena krojačica. Čak je za Titovu ženu Jovanku sašila jednu haljinu. Toliko se Tito uzbudio kad je vidio svoju ženu u toj haljini da je odmah zavukao ruku i dohvatio za batac. Čudno je to – Marija, takva krojačica, a imala je lijevu ruku zakrivljenu, kao osušenu. Metak je Mariju pogodio s leđa, prošao kroz trup i završio u lijevoj ruci. Tamo gdje je prošao, kroz trup, nikakvu štetu nije načinio taj metak, ali kad mu je oslabila razorna moć, na ruci je ostavio trajni invaliditet. Marija, moja tetka, s tim u vezi, formirala je tezu: slabiji udarac u životu opasniji je od jakog udarca. Tražio sam potvrdu za njenu tezu i našao je među piscima: biti prečutan teže je nego biti napadnut.

POGOVOR ČUDNOJ KNJIZI

- a) Poezija treba da bude što kraća, a proza još kraća.
- b) Čekam to zlatno vrijeme kad će epilog prethoditi ekspoziciji.
- c) Estetika ima egzistencijalne rane iz kojih izbija skepsa.
- d) Izmislio sam eksperiment kojim se može, kod sebe, tumačiti značaj određenih pojmova. Kao na primjer, ako pomisliš da ćeš živjeti još pedeset godina, učini ti se da je to mnogo ili sasvim dovoljno. Ali, ako pomisliš da ćeš još pedeset godina voditi ljubav, učini ti se da to i nije mnogo ili je premalo. Tako si utvrdio značaj vođenja ljubavi kod sebe. Isti postupak možeš primijeniti i kod pojma *čudno*, da istražiš koliko je taj pojam tebi potreban. Ako ti neko kaže da je tokom dana sreo pedeset ljudi, to i nije tako važno, nije intrigantno. Ali, ako ti kaže da je sreo pedeset čudnih ljudi, to već izgleda kao početak epa. Ako ti neko pak kaže da je sreo jednog čudnog čoveka, ti očekuješ i da ti ispriča nešto o njemu. Sam pomen *čudnog* nikome nije dovoljan.
- e) Jaje nema smisla ako ne učestvuje u procesima izvan jajeta.
- f) Pisanje nije hobi, ali traži neobavezan pristup.
- g) Teorije su mrtvorođene. Treba ih nakratko oživjeti, ali ne treba ih hraniti kako bi morale opet da umru. Umjetnik povremeno posjećuje groblje teorija, ali se ne zadržava dugo.
- h) U poeziji Srečka Kosovela našao sa ovu informaciju: *Cijeli svijet je začuđen*.
- i) Esej kao forma nije demaskiran, jer ne postoji.
- j) Svaki život je običan dok traje i čudan kad se okonča.
- k) Za čuđenje su potrebna dva pojma: pojam koji se čudi i pojam kojem se čudi. Pojam koji se čudi može biti pojedinac ili grupa, klasa, narod, tim, skupina bilo koje vrste, a pojam kojem se čudi može biti pojedinac, grupa, informacija, događaj, životinja, okolnost, predmet, san, pojava, postupak i slično.
- l) Svaki bolesnik je fasciniran svojom bolešću, osim ludaka kojim je fascinirana njegova bolest.
- m) Svaki autor je fasciniran književnošću, osim skribomana kojim je fascinirana književnost.
- n) Fragmentarnost je lijek od epskog, epsko je bolest fragmentarnosti.
- o) Zavidljivac se čudi: *Šta više hoće taj Enes Halilović? Zar još nije umuknuo?*
- p) Izvor pati zbog odlazaka, ušće pati zbog dolazaka. Tok ne pripada sebi. Obala ne zna sa koje strane je zaista ona, a sa koje strane je ogledalo.
- q) Ne može da se ispriča priča o svakom mravu, niti o svakom tunelu, niti o svakoj brezi. O svakom čovjeku može da se ispriča čudna priča.
- r) Svako je tu gdje jeste zato što ne može biti na nekom drugom mjestu.